

THE LIFE AND WORK OF CLEOPATRA VII

Students of the History Faculty at the Namangan Branch of Kimyo International
University in Tashkent

Mamadaliyeva Dilrabo
Zayliddinova Odina

odinabonuzayliddinova@gmail.com
mamadaliyevadilrabo68@gmail.com

KLEOPATRA VII HAYOTI VA FAOLIYATI

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Namangan filiali “Tarix” fakulteti talabalari

Mamadaliyeva Dilrabo
Zayliddinova Odina

odinabonuzayliddinova@gmail.com
mamadaliyevadilrabo68@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada Qadimgi Misr tarixida muhim o‘rin tutgan Kleopatra VII ning hayoti, siyosiy faoliyati va tarixiy merosi yoritiladi. Unda Kleopatraning Misr taxtiga kelishi, Rim hukmdorlari Yuliy Sezar va Mark Antoniy bilan munosabatlari, mamlakat mustaqilligini saqlab qolish yo‘lidagi harakatlari hamda Rim bilan olib borilgan siyosiy kurashlari tahlil qilinadi. Shuningdek, uning hukmronligi davridagi siyosiy vaziyat, Misrning iqtisodiy va madaniy ahamiyati hamda Kleopatraning tarixiy shaxs sifatidagi o‘rni ko‘rib chiqiladi. Maqola Kleopatra obrazining tarixiy manbalarda va jahon madaniyatida aks etishini o‘rganishga ham qaratilgan.

Kalit so‘zlar: Kleopatra VII, Qadimgi Misr, Ptolemeylar sulolasi, Yuliy Sezar, Mark Antoniy, Rim imperiyasi, siyosiy faoliyat, Misr tarixi, tarixiy meros.

Аннотация. В статье рассматриваются жизнь, политическая деятельность и историческое наследие Клеопатры VII, одной из наиболее известных правительниц Древнего Египта. Анализируются её восхождение на престол, отношения с римскими политическими деятелями Юлием Цезарем и Марком Антонием, а также стремление сохранить независимость Египта в условиях усиления Рима. Особое внимание уделяется политической ситуации периода её правления, дипломатическим стратегиям Клеопатры и причинам падения

династии Птолемеев. Кроме того, рассматривается влияние образа Клеопатры на мировую культуру и его отражение в исторических источниках.

Ключевые слова: Клеопатра VII, Древний Египет, династия Птолемеев, Юлий Цезарь, Марк Антоний, Римская империя, политическая деятельность, история Египта, историческое наследие.

Abstract. This article examines the life, political activities, and historical legacy of Cleopatra VII, one of the most prominent rulers of Ancient Egypt. It explores her rise to the throne, her relationships with Roman political figures Julius Caesar and Mark Antony, and her efforts to preserve Egypt's independence amid the growing power of Rome. Particular attention is given to the political circumstances of her reign, her diplomatic strategies, and the events that led to the fall of the Ptolemaic dynasty. The article also discusses Cleopatra's historical significance and the influence of her image on world culture, literature, and historical interpretation.

Keywords: Cleopatra VII, Ancient Egypt, Ptolemaic dynasty, Julius Caesar, Mark Antony, Roman Empire, political activity, Egyptian history, historical legacy.

Miloddan avvalgi 48-yilda Yuliy Sezar Misrga kirib kelganida, Kleopatra unga ittifoq taklif qildi. Tarixda mashhur bo'lgan rivoyatga ko'ra, u o'zini Sezar huzuriga gilam ichiga o'ralgan holda olib kirgan. Shu voqea orqali u Sezarning e'tiborini qozondi va ularning o'rtasida siyosiy hamda shaxsiy aloqa o'rnatildi. Sezarning yordamida Kleopatra ukasini mag'lub etib, Misr taxtini qayta egalladi.[1] Kleopatra hukmronligi davrida Misrda siyosiy barqarorlik tiklandi, iqtisodiyot rivojlandi, qishloq xo'jaligi qayta jonlandi. U ilm-fan va madaniyatni qo'llab-quvvatlagan, Iskandariya kutubxonasi faoliyatini yanada kuchaytirgan. Shuningdek, u xalq bilan o'z ona tilida so'zlashgan yagona Ptolomeylar sulolasi vakili bo'lgan. Shu orqali u xalq orasida katta hurmat qozondi.[2] Kleopatra o'z davrining eng bilimli ayollaridan biri edi. U to'qqizdan ortiq tilni mukammal bilgan, jumladan yunon, misr, lotin, ibroniy va suryoniy tillarda bimalol so'zlasha olgan. Bu esa unga diplomatik aloqalarda katta afzallik bergan. U nafaqat siyosatchi, balki mohir notiq ham edi. Uning nutqlari, xalq oldidagi chiqishlari va siyosiy qarorlari orqali Misrning mustaqilligini saqlab qolishga intilgan.[3] Sezarning o'limidan so'ng, Kleopatra Rim sarkardalaridan biri —Mark Antoniy bilan ittifoq tuzadi. Ularning munosabatlari siyosiy hamkorlik bilan birga chuqur shaxsiy muhabbatga ham asoslangan edi. Antoniy Kleopatra yordamida Sharqdagi hokimiyatini mustahkamlashga urindi. Ular birgalikda Misrni yanada rivojlantirish, Rimga qarshi kuchli davlat yaratishni rejalashtirganlar.

Ammo Rimda Oktavian (keyinchalik Avgust) ularning qarshisiga chiqdi. Miloddanavvalgi 31-yilda bo'lgan Aktsium dengiz jangida Antoniy va Kleopatra qo'shinlari mag'lubiyatga uchradi.[2] Mag'lubiyatdan keyin Kleopatra Iskandariyaga qaytib, Rim qo'shinlari shaharni egallagan paytda o'z hayotiga nuqta qo'yishga qaror qildi. Tarixchilar yozishicha, u zaharli kobra ilonining chaqishi natijasida vafot etgan. Uning o'limi bilan Ptolomeylar tugadi va Misr Rim imperiyasining viloyatiga aylandi.[3] Kleopatra tarixda nafaqat ayol hukmdor sifatida, balki siyosiy strateg sifatida ham abadiy iz qoldirdi. U o'z zamonidagi eng qudratli davlat –Rim imperiyasi bilan teng ravishda siyosat yurita olgan. U diplomatiya, iqtisod va madaniyat sohalarida faoliyat yuritgan, xalq manfaatini har narsadan ustun qo'ygan. Shu sababli ham u qadimgi tarixdagi eng yirik ayol shaxs sifatida eslanadi.[4] Kleopatra obrazini keyinchalik ko'plab yozuvchilar, tarixchilar va rassomlar o'z asarlarida abadiylashtirganlar. U haqda Shekspirning “Antoniy va Kleopatra” tragediyasi, kinoasarlarda esa turli aktyorlar tomonidan yaratilgan obrazlar hozirgacha mashhurligini yo'qotmagan. U go'zallik, aql va hokimiyat ramzi sifatida tarixda o'chmas iz qoldirgan.[3] Sezarning yordami bilan Kleopatra ukasini mag'lub etib, yana Misr taxtiga o'tirdi. Uning hukmronligi davrida mamlakatda iqtisodiy hayot tiklandi, Iskandariya ilm-fan markaziga aylandi. U xalqni o'ziga jalb etish uchun misrliklar an'analarga amal qildi, o'zini fir'avnlr kabi “Isis ma'budasining timsoli” deb e'lon qildi. Shu orqali u yunon kelib chiqishiga qaramay, xalqning ishonchini qozondi. Kleopatra o'zining aql-zakovati, siyosiy donoligi va go'zalligi bilan Rim siyosatiga ham kuchli ta'sir o'tkazgan.[5] Sezar vafotidanso'ng, Kleopatra Rim siyosatidagi eng nufuzli shaxslardan biri bo'lgan Mark Antoniy bilan ittifoq tuzdi. Ular o'rtasida siyosiy manfaat bilan birga kuchli shaxsiy muhabbat ham mavjud edi. Antoniy bilan birgalikda Kleopatra Misr mustaqilligini saqlab qolish uchun Rim imperiyasi bilan kurash olib bordi. Ular Rim sarkardasi Oktavian (keyinchalik Avgust) bilan yuzma-yuz to'qnash kelishdi. Miloddan avvalgi 31-yilda bo'lgan Aktsium dengiz jangida Kleopatra va Antoniy mag'lubiyatga uchradi. Bu jang Misrning mustaqil davlat sifatida yashashiga nuqta qo'ydi.[3] Jangdan keyin Kleopatra Iskandariyaga qaytadi. Oktavian qo'shinlari shaharni egallaganidan so'ng, u asirga tushishni istamay, o'z hayotiga nuqta qo'ygan. Tarixiy manbalarga ko'ra, Kleopatra zaharli ilon –kobra chaqishi natijasida vafot etgan. Uning o'limi bilan Misrda Ptolomeylar sulolasi yakun topdi va mamlakat Rim imperiyasining viloyatiga aylandi. Kleopatra nomi esa tarixda siyosiy kuch, ayollik jozibasi va mardlik ramziga aylandi.[1] Kleopatra shunchaki podshoh ayol emas, balki davlat boshqaruvida katta strategik fikrlashga ega siyosatchi bo'lgan. U diplomatik siyosatni puxta o'ylab

yuritgan, xalqaro aloqalarni o'z foydasiga yo'naltirishni bilgan. Uning faoliyati Misr madaniyati va san'atining yuksalish davriga to'g'ri keldi. Iskandariya kutubxonasi, saroylar, ilmiy markazlar uning davrida faol ishlagan. U shuningdek, ilm-fan, tibbiyot, astronomiya va adabiyotga qiziqqan, o'z atrofiga eng bilimdon olimlarni to'plagan. [2] O'z davrining eng qudratli ikki erkagi —Sezar va Antoniy bilan siyosiy va shaxsiy aloqada bo'lgan. Bu munosabatlar orqali u Misr mustaqilligini saqlab qolishga harakat qilgan, lekin Rim imperiyasining kuchi bunga yo'l qo'ymagan. Shunga qaramay, u tarixda o'ziga xos jasorat, go'zallik va siyosiy mahorat timsoli sifatida eslanadi.[2] Kleopatra obrazini keyinchalik ko'plab yozuvchilar, rassomlar va kinorejissyorlar o'z asarlarida abadiylashtirganlar. Uning hayoti haqida Shekspir, Bernar Shou va boshqa ijodkorlar tomonidan asarlar yozilgan. Zamonaviy madaniyatda ham Kleopatra ayol kuchi va go'zalligining ramzi sifatida tilga olinadi.[5] Kleopatra VII Ptolomeylar sulolasining so'nggi hukmdori bo'lib, Misr taxtiga chiqishdan oldin saroy ichidagi siyosiy muhitda o'ta murakkab tarbiya olgan. Uning siyosiy yetilishi yunon, misr va sharq an'alarining uyg'unlashuvi asosida shakllangan. Kleopatra yoshligidanoq saroydagi ilm markazida ta'lim olgan. Uning o'qish dasturiga matematika, falsafa, astronomiya, tabiiyot, tibbiyot, mantiq, ritorika, tarix va geometriya kirgan. Antik manbalarda u Arximed, Aristotel va Gippokrat asarlarini o'rgangan hukmdor sifatida tasvirlanadi. U ko'pchilik Ptolomey hukmdorlaridan farqli ravishda Misrning diniy tizimini ham chuqur o'rgangan hukmdor bo'lgan. U o'z davrida diplomatik nutq san'atining eng mohir namoyandalardan biri sanalgan. Rim davlatining siyosiy elitalari ham Kleopatraning nutq madaniyatini yuqori baholagan. U yunon, misr, ibroniy, suryoniy, fors, arab va etrusk tillarida ravon so'zlasha olgani qayd etilgan. Antik tarixchilar Kleopatrani tashqi ko'rinishdan ko'ra uning ovozi, ohangi, nutqi va aql-zakovati bilan ta'sir o'tkazganini alohida ta'kidlaydi. Uning hokimiyatni qo'lga olishi ukasi Ptolomey XIII bilan uzoq siyosiy kurashlar orqali kechgan. Saroy ichidagi vazirlar, kohinlar va yunon zodagonlari Kleopatraning o'sib borayotgan ta'siridan xavotirga tushib, uni siyosatdan chetlashtirishga harakat qilganlar. Kleopatra esa o'z tarafdorlarini to'plab, iqtisodiy va diniy islohotlarni boshlagan.[1] Kleopatra o'z davrida Iskandariya portini qayta tiklash, dengiz savdosini kengaytirish, misr qishloq xo'jaligi yerlarini o'lchash tizimini isloh qilish bilan shug'ullangan. U davrda Nil daryosining toshqin darajalarini o'lchovchi "Nilometr" qayta tashkil etilib, hosildorlikni nazorat qilish tizimi kuchaytirilgan. Kleopatra tibbiyotda ham katta bilimga ega bo'lgan. Uning shaxsiy kutubxonasida Sharq tabobati, hind tibbiyoti va qadimgi yunon meditsinasi haqida asarlar bo'lgan. Ba'zi manbalarda u

kosmetologiya bo'yicha o'z qo'li bilan yozgan retseptlari borligi aytiladi.[3] Yuliy Sezar bilan ittifoqi faqat siyosiy emas, balki iqtisodiy manfaatlarga ham asoslangan. Sezar Misr g'allasi hisobiga Rimda oziq-ovqat tanqisligini kamaytirgan. Rim orqali o'z taxtini mustahkamlash imkoniyatiga ega bo'lgan. Sezar bilan uchrashuvi sahna sifatida tarixda mashhur –u o'zini gilam ichiga o'rab saroyga kirgizdirganligi haqidagi voqea asli diplomatik makrning eng yorqin namunasidir. Kleopatra Iskandariyadagi ilmiy markaz –Musayon va Kutubxona faoliyatiga homiylik qilgan so'nggi hukmdorlardan biri bo'ldi. U astronomik kuzatuv stansiyalarini moliyalashtirgan, tibbiy tajriba laboratoriyalariga yordam bergan. Uning farmakologiya bo'yicha tajribalar o'tkazgani haqidagi ma'lumotlar Plutarxda uchraydi.[2] Mark Antoniy bilan ittifoqi Sharq siyosatida Rimning eng yirik bo'linishiga sabab bo'lgan. Kleopatra o'z floti bilan Rimning sharqiy viloyatlarini qo'llab-quvvatlab, Parfiya davlatiga qarshi yurishlarni moliyalashtirgan. Iskandariyada Antoniy uchun alohida saroy qurdirgani, u yerda Rim va Misr an'analari aralash marosimlar o'tkazilgani haqida tarixiy qaydlar mavjud. Kleopatra o'z saltanatida iqtisodiy tanglik yuz bergan davrda oltin tangalar –“Kleopatra aureusi”ni zarb ettirgan. Bu tangalar hozir dunyoning eng kam uchraydigan numizmatik yodgorliklaridan hisoblanadi. Ularda Kleopatraning aniq tasviri emas, balki ramziy hokimiyat belgisi tushirilgan bo'ladi. Kleopatraning o'limi hamon tarixda sirli voqea bo'lib qolmoqda. Ko'pchilikka tanish bo'lgan “ilon chaqishi” versiyasi afsonaviy bo'lishi mumkin. Chet tarixchilari versiyasiga ko'ra, u zaharlangan malham yoki zahar aralashmasi ichgan bo'lishi ehtimol qilinadi. Ba'zi tadqiqotchilar Rim hukmdori Oktavian uning o'limini muntazam rejalashtirgan bo'lishi mumkinligini ham aytishadi.[4] Kleopatraning qabri hali topilmagan. Misr-Fors qo'riqlik hududlaridagi arxeologik ekspeditsiyalarda uning qabri bo'lishi mumkin bo'lgan bir nechta joylar topilgan, lekin aniq dalil yo'q. Zamonaviy arxeologlar uning qabrini topish insoniyat tarixidagi eng katta kashfiyotlardan biri bo'lishini ta'kidlaydi. Bugungi arxeologik tadqiqotlar Kleopatraning shaxsini afsona va siyosiy targ'ibotlardan tozalab, uni ilmiy asosda qayta baholashga urinmoqda. Rim tarixchilarining qarashlari ko'pincha siyosiy sabablar bilan buzilgan, shuning uchun hozirgi tarixchilar uni kuchli strateg, diplomat, iqtisodchi va ilm bilimiga ega hukmdor sifatida ko'rsatmoqda. Kleopatra yoshligidan aql-zakovatli, o'qimishli va notiqlik qobiliyatiga ega ayol sifatida tanilgan. U to'qqizta tilni bilgan, shu jumladan misr, yunon, lotin, suryoniy, ibroniy va arab tillarida bimalol so'zlasha olgan. Bu uning xalq bilan bevosita muloqot qilishiga yordam bergan. U Ptolomeylar orasida o'z xalqining tilida so'zlashgan yagona hukmdor sifatida tarixda qolgan.

Shu bilan birga, Kleopatra ilm-fanga ham qiziqqan, astronomiya, tibbiyot va falsafa bo'yicha bilimga ega bo'lgan.[1] Kleopatra siyosiy jihatdan juda zukko ayol edi. U Yuliy Sezar bilan siyosiy va shaxsiy ittifoq tuzib, Misr mustaqilligini saqlab qolishga intilgan. Sezar vafotidan so'ng esa Rim sarkardasi Mark Antoniy bilan ittifoq tuzadi. Ular o'rtasidagi munosabat nafaqat siyosiy, balki muhabbat asosida ham rivojlangan. Bu ittifoq Rim imperiyasida katta siyosiy keskinlikka sabab bo'ladi. Oktavian (keyinchalik Avgust) Mark Antoniyning dushman deb e'lon qiladi va ularning o'rtasida mashhur Aktium jangi sodir bo'ladi. Bu jangda Kleopatra va Antoniy mag'lub bo'lishadi. Kleopatra o'z davrining eng kuchli, go'zal va dono ayollaridan biri sifatida tarixda o'chmas iz qoldirgan. U siyosiy jihatdan kuchli davlatni boshqarish, xalq manfaatini himoya qilish va Misrning mustaqilligini saqlab qolish uchun kurashgan. Uning donoligi, siyosiy farosati va o'ziga xos shaxsiyati uni tarixda afsonaviy shaxsga aylantirgan.[3] Kleopatra o'zining so'nggi kunlarida Mark Antoniyning yo'qotganidan so'ng, Rim qo'shinlari Iskandariyaga kirib keladi. U asirlikda Rim imperatorining g'ururini ko'rishni istamaydi. Shu sababli, tarixchilarning yozishicha, Kleopatra o'zini ilon chaqtirib o'ldirgan. Bu voqea eramizdan avvalgi 30-yilda sodir bo'lgan. Shu bilan birga, u qadimgi Misr mustaqil hukmdori bo'lgan so'nggi shoh bo'lib, undan keyin Misr Rim imperiyasining provinsiyasiga aylangan.[4] Kleopatra nafaqat siyosiy tarixda, balki madaniyat, san'at va adabiyotda ham chuqur iz qoldirgan. Uning obrazi ko'plab kitoblar, filmlar va san'at asarlarida o'z ifodasini topgan. U go'zallik va kuch, aql va siyosiy donolik timsoli sifatida butun dunyo tarixida o'z o'rnini saqlab qolgan.

Foydalanilgan manbalar:

1. <https://www.history.com/topics/ancient-history/cleopatra2>.
2. <https://www.nationalgeographic.com/history/article/cleopatra3>
3. <https://www.britannica.com/biography/Cleopatra-queen-of-Egypt4>.
4. https://www.worldhistory.org/Cleopatra_VII/5.
5. <https://www.livescience.com/who-was-cleopatra>